

مقدمه

برای ایجاد پوشش گیاهی و فضای سبز در مناطق بیابانی، انتخاب گونه‌های مناسبی که بتوانند عوامل اقلیمی و شرایط خاک مناطق مختلف خشک و نیمه خشک را به خوبی تحمل کنند، در اولویت برنامه ریزی قرار دارد. این گونه‌ها علاوه بر ایجاد پوشش و تراکم گیاهی مناسب باید بتوانند در برابر چرا مقاومت کنند، علوفه کافی برای تغذیه احشام را فراهم آورند و از عهده حفاظت آب و خاک در مناطق حساس به فرسایش نیز برآیند. زمان تولید علوفه خریت، از دیدگاه بهره برداران از مراتع مناسب است، چرا که در فصول پاییز و زمستان که مراتع با کاهش تولید روبه‌رو هستند، علوفه زیادی دارد. از نظر کیفیت نیز عناصر معدنی و غذایی متنوعی دارد، گونه‌ای غنی و با کیفیت است، درصد بالایی از احتیاجات غذایی دام را تأمین می‌کند و جایگاه مناسبی در برنامه جیره غذایی دارد.

گیاه علوفه‌ای خریت در استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، زنجان، قزوین، البرز، تهران، سمنان، خراسان رضوی، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، شمال سیستان و بلوچستان (دره هریرود)، کرمان، یزد، فارس، اصفهان، مرکزی، قم، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، ایلام، کرمانشاه و کردستان کاشت می‌شود.

مشخصات گیاه‌شناسی خریت

بوته‌ای خریت با نام علمی (*Salsola rigida*)، از خانواده (Chenopodiaceae) از گونه‌های خوشخوراک و مغذی این جنس به صورت بوته‌های چند ساله در مراتع مناطق خشک و نیمه خشک وجود دارند. خریت گیاهی است پایا و پرساقه که اغلب به شکل بوته‌هایی به ارتفاع ۱۵ تا ۵۰ سانتیمتر که در پایه به شدت چوبی شده، دیده می‌شود. این گیاه دارای ساقه چوبی، متعدد، پر پشت و انبوهی است که در قاعده انشعاباتی دارای شاخه‌های سخت، چوبی و پوشیده از کرک‌های کوتاه یا کرک‌های طویل و مارپیچی یا راست است. شاخه‌های جوان آن نیز ابتدا از کرک‌های انبوه پوشیده می‌شوند، سپس تقریباً بی کرک می‌شوند. برگ‌هایش نیز متناوب، خطی و نیمه استوانه‌ای است که در انتها کند و مدور و در قاعده وسیع و پوشیده از کرک‌های انبوه است. گل این گیاه به رنگ سبز مایل به زرد، منفرد یا مجتمع، به صورت گل آذینی منشعب و به شکل پانیکول به گلپوش دارای تقسیمات تخم مرغی با حاشیه غشائی و کاغذین است که ابتدا کرکدار و سپس بدون کرک است، نیز دارای باله‌های قلوهای شکل بنفش یا زرد پریده (همراه با گلپوش) به طول ۷ تا ۱۰ میلی‌متر

خریت

PTMP/SK/R&D/A/ Salsola Orientalis 01 /06032021

است. بساک‌های این گیاه فاقد زائده یا دارای زائده غیرمشخص، کلاله کوتاه، ضخیم و تخت هستند که در داخل کرک دارند و تقریباً برابر با ۱/۲ خامه است. میوه آن هم قهوه‌ای است و موسم گلدهی‌اش خرداد، تیر و مرداد است.

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی خریت

خریت، علف شور	نام فارسی
<i>Salsola Orientalis</i>	نام انگلیسی
<i>Salsola rigida</i>	نام علمی
<i>Chenopodiaceae</i>	خانواده

شکل ۱- آشنایی با بوته، برگ و گل گیاه علوفه‌ای خریت

کاشت

دامنه تحمل گیاه به شرایط نامساعد و نامناسب خاک و اقلیم زیاد است: در مناطقی با بارندگی حدود ۲۰۰ میلیمتر میتوان آن را کاشت و حرارت‌های ۱۸- و ۴۰+ درجه سانتیگراد را تحمل می‌کند. رشد رویشی این گیاه از اواسط اسفند با ظهور برگ‌های متقابل رشته‌ای آغاز می‌شود و تا اواسط خرداد طول می‌کشد. گلدهی آن هم از اوایل خرداد آغاز می‌شود و در اواسط مهر بذرها حالت شیری و خمیری دارند. مرحله رسیدگی بذر این گیاه از اوایل تا اواخر آبان است. بذره‌های آن به تدریج از اواخر آبان تا اواسط آذر ریزش می‌کنند. قوه نامیه بذره‌های این گیاه با گذشت زمان و در شرایط نگهداری طبیعی به شدت کاهش می‌یابد.

این گونه میزان هدایت الکتریکی تا ۲۶ دسی‌زیمنس بر متر را به خوبی تحمل می‌کند. اما با افزایش این میزان، شرایط برای استقرار، رشد و تولید محدود می‌شود. این گونه مرتعی خاک‌های با عمق متوسط تا عمیق و بافت لومی شنی تا لومی سیلتی را می‌پسندد. البته رویشگاه‌های این گونه مرتعی بیشتر خاک‌های با اسیدیته (pH) خنثی تا کمی قلیایی (۷/۴ - ۷/۸) دارند.

مناسب‌ترین زمان بذرپاشی برای استفاده بهینه از بارش‌های پاییز و زمستان، اواسط پاییز و بلافاصله پس از بذرگیری است. میزان بذر لازم برای بذرپاشی ۳ تا ۴ کیلوگرم در هکتار است. به سبب قوه نامیه بالا و سرعت زیاد جوانه‌زنی بذر خریث، بذرپاشی روش مناسبی برای استقرار آن است. مخلوط کردن بذر با خاک زراعی یا ماسه، بذرپاشی دستی را آسان‌تر و یکنواختی را بیشتر می‌کند.

میزان بذر برای کپه‌کاری ۵ تا ۸ کیلوگرم در هکتار پیشنهاد می‌شود. زمان مناسب برای کپه‌کاری نیز در مناطق مختلف فرق می‌کند و به نحوه پراکنش بارندگی و درجه حرارت محیط در پاییز و زمستان بستگی دارد. به طور کلی، در مناطقی که زمستان سرد همراه با بارش برف و بهار با بارش باران مناسب دارند، بهتر است کپه‌کاری در اواخر اسفند تا اواسط بهار و پس از مساعد شدن درجه حرارت صورت گیرد.

داشت

خریث به عنوان یک بوته مقاوم به شرایط نامساعد مناطق خشک و بیابانی، نظر کمی و کیفی می‌تواند علوفه مناسبی تولید کند. از بسته به شرایط اقلیمی و ساختار خاک بستر، به ۶ تا ۱۰ بار آبیاری طی فصل رشد نیاز است. این گونه در برابر مقدار زیاد املاح سدیم (Na) و کلر (Cl) مقاومت خوبی از خود نشان می‌دهد. شرایط

خریت

PTMP/SK/R&D/A/ Salsola Orientalis 01 /06032021

خشکسالی و کمبود رطوبت خاک را نیز به خوبی تحمل می‌کند و برای کنترل فرسایش خاک، اعم از آبی و بادی، قابل استفاده است. پس از استقرار نیز با افزودن برخی عناصر به خاک پیرامون تاج پوشش خود، موجب اصلاح فیزیکی و افزایش عناصر غذایی خاک می‌شود. در نتیجه زمینه را برای استقرار برخی گونه‌های مرتعی با کیفیت تر و خوشخوراک تر فراهم می‌کند.

با افزایش میزان پتاسیم خاک، مقدار آن در گیاه نیز افزایش می‌یابد که نتیجه‌اش افزایش ساخت پروتئین در گیاه است. با افزایش پروتئین، علاوه بر ارزش غذایی، مقاومت گیاه در برابر زیادی برخی عناصر مانند نمک (NaCl) نیز بیشتر می‌شود.

شکل ۲- مراتع خریت

تعاونی پترو تمدن مهمام پارس

PTMP/SK/R&D/A/ Salsola Orientalis 01 /06032021

خریت

PTMP/SK/R&D/A/ Salsola Orientalis 01 /06032021

برداشت

وجود شرایط مناسب محیطی باعث رشد چشمگیر بوته‌ها می‌شود، به طوریکه میزان تولید بوته‌ها از حداکثر ۳۷۵ گرم در هر بوته در شرایط کاشت بدون آبیاری به حدود ۱۷۱۴ گرم در هر بوته می‌رسد. اگر به طور میانگین ۱۲,۰۰۰ بوته در هر هکتار کاشته شود می‌توان حدود ۲۰ تن علوفه خشک در هکتار برداشت کرد.

ارزش بالای علوفه، عملکرد بالای تولید علوفه تحت شرایط شور، مقاومت زیاد به شرایط نامساعد اقلیمی از جمله شوری و خشکی، کارایی زیاد مصرف آب، تثبیت ماسه‌های روان، و سهولت تکثیر و انتقال و استقرار از جمله فواید کاشت گیاه علوفه‌ای خریت است.

منبع

قربانیان، داریوش. (۱۳۹۸). خریت، گیاه مناسب برای تولید علوفه در مراتع خشک. تهران: نشر آموزش کشاورزی

